CULTURE ON PRESCRIPTION

RICHTLIJNEN VOOR BELEIDSMAKERS IN GEMEENTEN EN VERENIGINGEN

AANBEVELINGEN

Medegefinancierd door de Europese Unie

Auteurs:

Gesundheitsamt Frankfurt am Main (FPHA)
Dr. Christiane Schlang
Matthias Roos
Katharina Popp
Nora Hauschild

ISIS Institut für Soziale Infrastruktur
Jana Eckert
Leni Koch

Met medewerking van:

Juliana Louceiro (SHINE)
Carina Dantas (SHINE)
Christin Cieslak (EAEA)
Iuliana Iliescu (GEAC)
Radu Meiroșu (GEAC)
Christine O'Kelly (DCU)
Bart Borsje (AFEdemy)

Copyright (c) 2024 Culture on Prescription Europe Consortium

Deze publicatie heeft een Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationale Licentie (CC BY-SA 4.0).

Partners en contact

Het Erasmus+ project Culture on Prescription Europe is in januari 2022 van start gegaan en loopt tot eind maart 2024. Bij het project zijn partnerorganisaties in zes Europese landen betrokken:

ISIS Institut für Soziale Infrastruktur Frankfurt, Duitsland
Europese coördinatie
Jana Eckert
eckert@isis-sozialforschung.de
www.isis-sozialforschung.de

Gesundheitsamt Frankfurt am Main, Duitsland
https://frankfurt.de/de-de/service-und-rathaus/verwaltung/aemter-und-institutionen/gesundheitsamt

Dublin City University, Ierland
www.dcu.ie

AFEdemy, Academy on age-friendly environments in Europe BV
Gouda, Nederland
www.afedemy.eu

EAEA, European Association for the Education of Adults, België
www.eaea.org

SHINE 2Europe, Lda, Portugal
www.shine2.eu

GEAC, Asociatia Grupul de Educatie si Actiune pentru Cetatenie, Roemenië

Projectwebsite:

www.culture-on-prescription.eu

Medegefinancierd door de Europese Unie

Gefinancierd door de Europese Unie. De hier geuite ideeën en meningen komen echter uitsluitend voor rekening van de auteur(s) en geven niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of het Europese Uitvoerende Agentschap onderwijs en cultuur (EACEA) weer. Noch de Europese Unie, noch het EACEA kan ervoor aansprakelijk worden gesteld.

INHOUDSOPGAVE

4 Inleiding
4 Eenzaamheid
5 Cultuur op recept als maatregel tegen eenzaamheid
6 Het leerplatform Cultuur op recept
8 Land-specifieke contexten: Resultaten enquête
8 Inleiding
8 Methodologie
9 Duitsland
11 Nederland
13 Portugal
15 Roemenië
17 Aanbevelingen voor beleidsmakers in gemeenten en verenigingen
17 Politieke steun en netwerken en intersectorale samenwerking
17 Veilige financiering
18 Opsporing van relevante partners en belanghebbenden
18 De doelgroep bepalen
18 De instelling en het tijdsbestek bespreken
19 De doelgroep bereiken
19 Selectie van deelnemers
19 Terbeschikkingstelling van link workers
19 Culturele organisaties/kunstenaars betrekken en locaties vinden
20 Evaluatie en aanpassing van de maatregelen
21 Taakstroomdiagram
22 Samenvatting en vooruitblik
23 Bijlage
23 Voorbeeld van best practice
24 Handige koppelingen
27 Aanbevelingen op Korte Termijn van Aanbieders en Culturele Organisaties
28 Aanbevelingen op Lange Termijn van Aanbieders en Culturele Organisaties

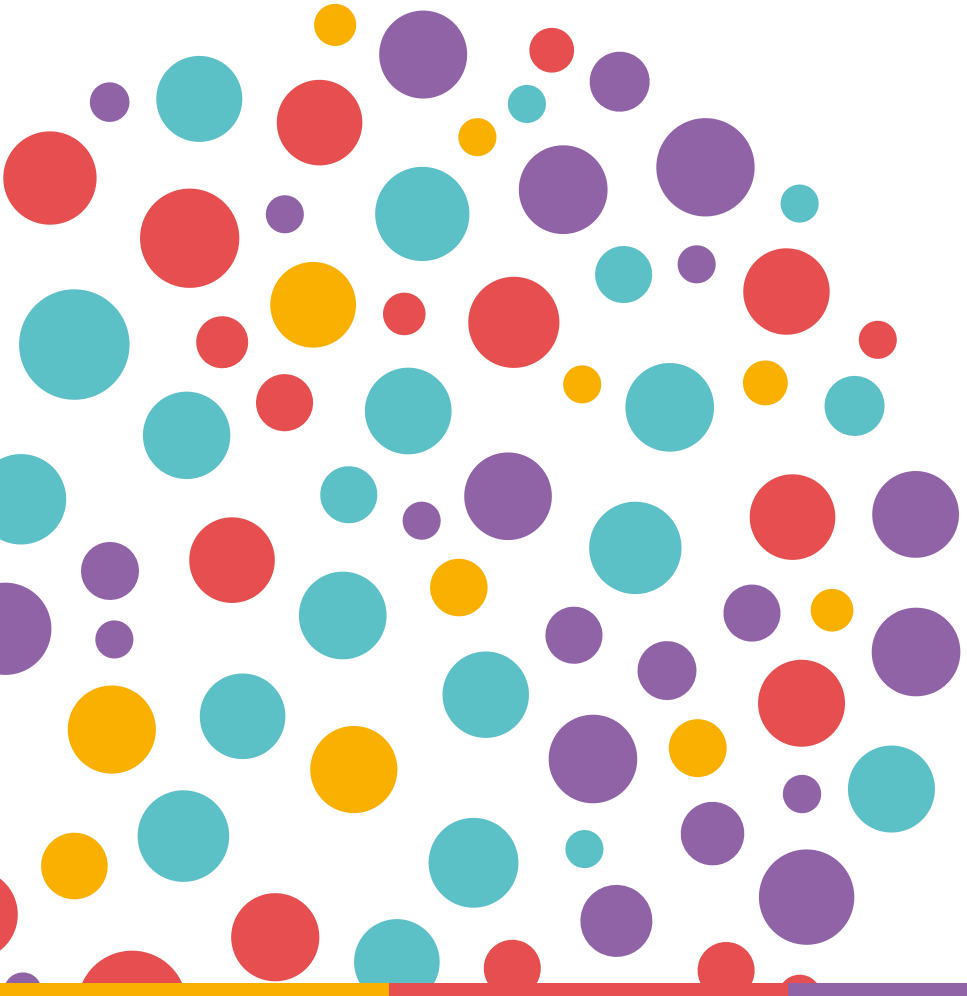

Inleiding

De volgende hoofdstukken geven een kort overzicht van eenzaamheid in Europa, een definitie van Cultureel Voorschrijven en een beschrijving van het Cultuur op Recept-project in Europa. De enquêteresultaten met de belangrijkste uitkomsten van elk partnerland worden kort besproken en er wordt afgesloten met aanbevelingen voor het invoeren van een Cultuur op Recept-programma.

Eenzaamheid

Meer dan 75 miljoen Europese volwassenen ontmoeten één keer per maand familie of vrienden en ongeveer 30 miljoen Europese volwassenen voelen zich regelmatig eenzaam (European Commission's Science and Knowledge, 2018). Een slechte gezondheid, ongunstige economische omstandigheden en alleen wonen worden allemaal in verband gebracht met hogere percentages eenzaamheid (European Commission's Science and Knowledge, 2018).

De afgelopen twee jaar werden deze gevoelens van eenzaamheid versterkt door de COVID-19 pandemie, waardoor met name ouderen maandenlang geen contact konden hebben met vrienden of familieleden (Stuart et al., 2022). De pandemie-gerelateerde maatregelen zoals mobiliteitsbeperkingen en sociale terughoudendheid brachten de kwestie van eenzaamheid onder de aandacht van het publiek. Volgens een in 2018 gepubliceerd onderzoek naar de prevalentie van eenzaamheid in Europa voelden ongeveer 30 miljoen Europese volwassenen, oftewel zeven procent van de bevolking, zich regelmatig eenzaam (European Commission's Science and Knowledge, 2018). Het aandeel respondenten dat zich vaak eenzaam voelde, verdubbelde na de uitbraak van COVID-19 (Baarck et al. 2021).

Eenzaamheid beïnvloedt niet alleen het individuele welzijn, maar ook de samenleving als geheel en stelt steden en gemeenten in de volgende context voor verschillende uitdagingen:

1. **Gezondheidseffecten**
Eenzaamheid wordt beschouwd als een risicofactor voor verschillende somatische en psychische aandoeningen, waaronder hart- en vaatziekten, depressie en zelfmoord. Eenzaamheid heeft daarom een significante invloed op het gebruik van het gezondheidszorgsysteem en sociale diensten, evenals op sociale participatie (bijvoorbeeld Mann et al. 2022).

2. **Effecten op de samenhang binnen de gemeenschap**
Eenzaamheid hangt samen met sociaal isolement (Taylor, 2020). De bereidheid om zich in te zetten voor het algemeen belang kan afnemen. Het kan leiden tot vervreemding en een verlies aan vertrouwen in democratische structuren (Langenkamp, 2023).

3. **Economische effecten**
Naast de zorgkosten voor de behandeling van ziekten die verband houden met een leven lang leven, zijn ook sociale diensten, de invloed op de arbeidsmarkt en consumentengedrag factoren die een rol spelen.

4. **Uitdagingen door demografische veranderingen**
Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) worden ouderen vaker getroffen door eenzaamheid (WHO, 2021). Daarom moeten steden en gemeenten strategieën ontwikkelen om hun deelname aan het sociale leven te bevorderen.
Het aanpakken van eenzaamheid vereist een alomvattende aanpak en samenwerking tussen belanghebbenden, waaronder beleidsmakers, gemeenten, gezondheidsdiensten en maatschappelijke organisaties.

Cultuur op recept als maatregel tegen eenzaamheid

Kunst en cultuur kunnen een positieve invloed hebben op de individuele gezondheid en op zowel het fysieke als mentale welzijn. Cultureel voorschrijven richt zich op kunst en cultureel aanbod en kan het leven van ouderen en mensen van alle leeftijden ingrijpend beïnvloeden. Ouderen die deelnemen aan culturele activiteiten zijn minder vaak eenzaam, depressief en gestrest dan degenen die niet deelnemen (Fancourt, D., Tymoszuk, U., 2018).

Er zijn aanwijzingen dat het deelnemen aan kunst en cultuur de levenskwaliteit van deelnemers verbetert (TILDA, 2021). Het deelnemen aan sociale activiteiten in onze gemeenschappen en aan het culturele en kunstaanbod wordt gezien als een steun in de strijd tegen eenzaamheid, isolatie, depressie, stress en angst (Thomson et al. 2015 and Coulton et al. 2015).

Het project 'Cultuur op recept' introduceert culturele activiteiten die worden gefaciliteerd door niet-formele leer- en trainingsmogelijkheden voor volwassenen. Het recept geeft mensen het recht om deel te nemen aan een gratis educatieve activiteit die voortbouwt op hun talenten, interesses en sterke kanten en deze benadrukt. Dit vergroot het gevoel van saamhorigheid en verbondenheid met de andere deelnemers. Op deze manier kan het project Cultuur op recept bijdragen aan een betere gezondheid en meer welzijn. De nadruk ligt op gezondheidsbevordering in plaats van ziekte.

Binnen het kader van gemeentelijke welzijnsvoorzieningen, die per land kunnen verschillen, moeten concepten worden ontwikkeld die zijn afgestemd op de lokale situatie (bijv. leeftijdsopbouw van de bevolking, culturele achtergrond, stedelijke of landelijke context) om eenzaamheid op een zinvolle manier tegen te gaan. In het ideale geval werken maatschappelijk werkers en casemanagers samen met gezondheidsprofessionals (artsen, enz.); deze aanpak is echter in veel landen nog niet geïmplementeerd.

Sociale en culturele voorschrijfbenaderingen zijn het meest veelbelovend, maar nog steeds niet wijdverbreid. Beleidsmakers en andere belanghebbenden in de gezondheidsbevorderingssector moeten op de hoogte worden gebracht van maatregelen in de politiek en de praktijk om de implementatie van de betreffende benaderingen te bevorderen.

Dergelijke interventies worden al met succes toegepast in het Verenigd Koninkrijk en Ierland. Ze zijn laagdrempelig en de effectiviteit ervan is geëvalueerd en onderbouwd. In de andere Europese landen hangt de implementatie af van de respectievelijke politieke, sociale en economische omstandigheden.

Het project Culture on Prescription Europe is een samenwerkingsverband van meerdere in Europa gevestigde organisaties, waaronder Ierland, België, Portugal, Duitsland, Nederland en Roemenië. De samenwerking is gericht op het in kaart brengen van bestaande beste praktijken op het gebied van social voorschrijven en het ontwikkelen van oplossingen die cultuur en het bevorderen van gezondheid combineren om eenzaamheid en isolement bij ouderen en mensen met psychische problemen aan te pakken.

Dit project bevordert actieve betrokkenheid bij culturele activiteiten, versterkt sociale interactie door contact te leggen met de lokale gemeenschap en helpt eenzame en geïsoleerde ouderen en anderen te ondersteunen en veerkracht op te bouwen.

Op basis van de ervaringen en resultaten van het door de Europese Unie gefinancierde project "Culture on Prescription in Europe" geven deze richtlijnen voor beleidsmakers aanbevelingen over hoe het voorschrijven van culturele activiteiten met succes kan worden geïmplementeerd in gemeenten en verenigingen.

Het leerplatform Cultuur op recept

Het Cultuur op recept e-learning platform is geïntegreerd in de projectwebsite en biedt een verscheidenheid aan functies die gebruikt kunnen worden door mensen die geïnteresseerd zijn in Cultureel Voorschrijven. Het bevat een virtuele bibliotheek met onderzoeksdocumenten, rapporten en andere inhoudelijke onderwerpen en een speciale ruimte voor (toekomstige) facilitators van Cultuur op recept-cursussen. In dit gedeelte hebben geïnteresseerde facilitators toegang tot open en gratis hulpmiddelen om hen te inspireren in het plannings- en implementatieproces, bijvoorbeeld interactieve hulpmiddelen om te gebruiken in de cursussen, vragenlijsten en andere beoordelingsinstrumenten, video's, trainingskits en nog veel meer. Het leerplatform is toegankelijk via de volgende link:
https://nl.culture-on-prescription.eu/

Hoe gebruik je het leerplatform

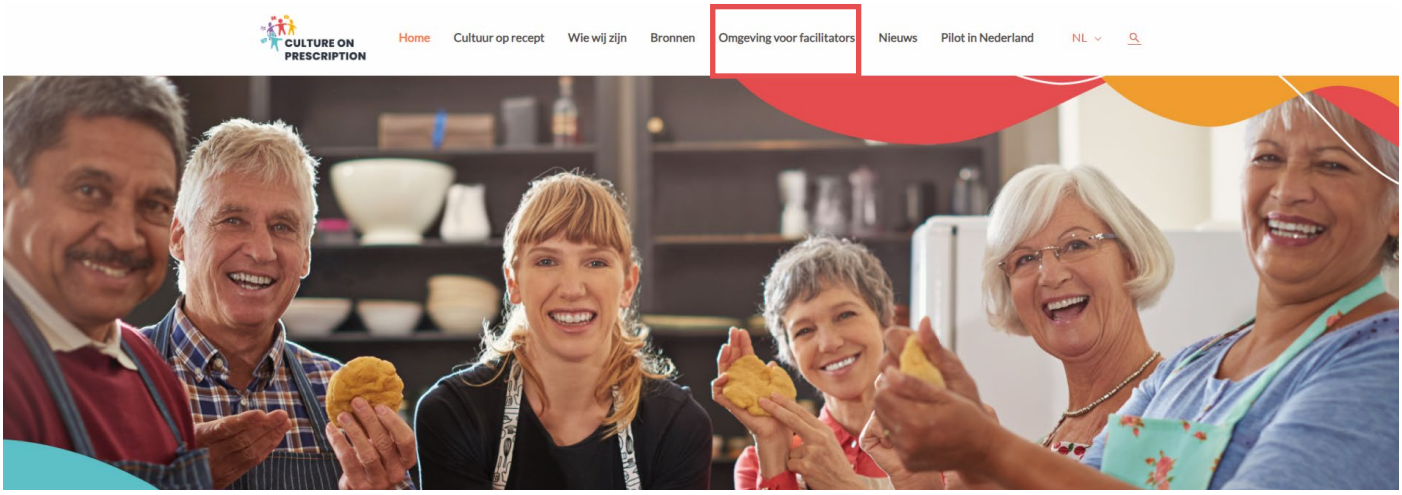

Nadat je naar de website van Cultuur op recept bent gegaan, kun je bovenaan de pagina op de "Facilitators Area" klikken om naar het leersegment van het project te gaan (zie bovenstaande afbeelding). Inspirerende ideeën en advies zijn beschikbaar op het platform. De instructievideo, die een overzicht geeft van het project en de aanpak van Cultureel Voorschrijven, is toegankelijk via de volgende link:
https://nl.culture-on-prescription.eu/omgeving-voor-facilitators/

Het leerplatform is onderverdeeld in drie hoofdonderdelen:

1. **Voorbereidingsfase:** Bezoek deze sectie voor inspirerende ideeën voor cursussen en video's van de workshops Cultuur op recept.

2. **Fase van uitvoering**: In dit onderdeel worden voorbeelden van cursusmateriaal gegeven, links naar interactieve hulpmiddelen (online bibliotheken, musea, hulpmiddelen voor sociaal voorschrijven, etc.), vouchers voor culturele voorschrijfactiviteiten, en hulpmiddelen en methoden om in deze activiteiten te gebruiken.

3. **Afrondingsfase:** In dit onderdeel kunnen certificaten voor de deelnemers, vragenlijsten en andere hulpmiddelen worden gedownload om de kennisoverdracht te beoordelen (quizzen, kruiswoordraadsels, zoek de woorden-spelletjes, en nog veel meer). Bovendien kunnen de facilitators van Culturele Voorschrijfcursussen een digitale badge aanvragen die hen certificeert om deze cursussen te leiden.

De aanbevelingen in dit rapport zijn gebaseerd op de resultaten van het projectwerk om tegemoet te komen aan de behoeften en belangen van beleidsmakers in de gezondheids- en sociale afdelingen van gemeenten en van verenigingen op het gebied van het bevorderen van gezondheid en welzijn.

Land-specifieke contexten: Resultaten enquête

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het concept van Cultureel en Sociaal voorschrijven in verschillende nationale contexten en geeft inzicht in de huidige situatie van Sociaal voorschrijven/ Cultureel voorschrijven in partnerlanden.

De enquêteresultaten van elk partnerland worden samengevat en per land worden de aanbevelingen en mogelijke beperkingen op basis van de enquêteresultaten gepresenteerd. Het beschrijft de verschillende en uiteenlopende benaderingen van en ervaringen met de implementatie van Sociaal voorschrijven/ Cultureel voorschrijven in de partnerlanden. Het biedt ook duidelijke en waardevolle inzichten in de uitdagingen, successen, voordelen en unieke aspecten van Sociaal voorschrijven/Cultureel voorschrijven. Deze specifieke inzichten kunnen ook de rol van een meer holistische benadering van de gezondheidszorg bevorderen.
Op basis van de ervaringen die zijn opgedaan in de pilotfase, het educatieve aanbod en de feedback van de vertegenwoordigers van gemeenten en verenigingen in de vragenlijst, zijn aanbevelingen voor de implementatie van Cultuur op recept ontwikkeld, die in hoofdstuk 8 worden gepresenteerd.

Methodologie

De enquête werd via een vragenlijst anoniem online verstuurd naar 7-8 belanghebbenden die door elk partnerland waren gekozen. De criteria voor de selectie van belanghebbenden waren het identificeren van beleidsmakers in gemeenten (bijv. politici, bureaus voor sociale/culturele zaken, volksgezondheidsautoriteiten) en andere belanghebbenden uit de gezondheidszorg, zoals instellingen voor basiszorg, financieringsinstellingen in de gezondheidszorg zoals verzekeringen, beroepsverenigingen van kunstenaars, cultuuraanbieders en instellingen voor volwasseneneducatie.

Acht vragen moesten beantwoord worden met een rangschikking van één tot vijf, waarbij 1 = geen impact, 2 = weinig impact, 3 = gemiddelde impact, 4 = grote impact en 5 = zeer grote impact. De vragenlijst bevatte ook open vragen.
De vragen waren gericht op de verschillende aspecten en gevolgen in de context van de volgende categorieën: netwerken/betrokkenheid van belanghebbenden, personele middelen, onderwijs en kennisoverdracht, financiële middelen, verantwoordelijkheden van casemanagers, aanspreken van eenzame mensen, campagne voeren voor het programma/project bij het grote publiek en de beoordeling van de mogelijke beperkende aspecten.

De vragenlijst geeft een overzicht van succes- en faalfactoren bij de implementatie van initiatieven op het gebied van Cultureel voorschrijven en stelt mogelijke maatregelen voor om het risico op mislukking tegen te gaan. De enquêteresultaten werden geanalyseerd voor elk proefland.

Omdat de situaties in elk land verschillen, wordt de unieke context van elk land in de volgende paragrafen kort toegelicht. De diepgaande uitleg voor elk partnerland is gepubliceerd in het Compendium Cultuur op recept, dat kan worden gedownload in het gedeelte “Hulpmiddelen” van de projectwebsite. De landen die aan het onderzoek hebben deelgenomen zijn Duitsland, Nederland, Portugal en Roemenië. In het volgende deel worden de resultaten van de enquête voor elk land beschreven, samen met praktische en concrete aanbevelingen en beperkende factoren.

Duitsland

In Duitsland staat het concept nog in de kinderschoenen; hoewel particuliere en kleinere politieke initiatieven al enkele jaren discussiëren over Sociaal voorschrijven, is de politieke steun en implementatie beperkt gebleven. De COVID-19 pandemie en de toename van geïsoleerde en geestelijk verwarde personen hebben het probleem van eenzaamheid en geschikte oplossingen echter meer onder de aandacht gebracht. Politieke partijen zijn zich meer op dit onderwerp gaan richten, zoals blijkt uit initiatieven zoals het Loneliness Network, funded by the Ministery of Family, Seniors, Women, and Youth. Er zijn ook geïsoleerde voorbeelden van voorschrijvende benaderingen in de gezondheidszorg opgedoken.

Deskundigen benadrukten de maatschappelijke behoefte aan sociaal-cultureel-medische benaderingen, gezien de veranderende levenssituaties als gevolg van demografische veranderingen, klimaatverandering, digitalisering en toenemende individualisering. Daarnaast erkenden experts het potentieel om de levenskwaliteit van getroffen individuen te verbeteren door de introductie van voorschrijvende benaderingen, zoals het activeren van zelfeffectiviteit en groepseffectiviteit in sociale en culturele activiteiten. De implementatie van initiatieven op het gebied van Cultuur op recept is echter bemoeilijkt door de heersende federale structuren met verschillende zorgverzekeraars en lokale afdelingen, betaalbaarheidsproblemen en een hogere werkdruk voor huisartsen.

Ondanks verschillende uitdagingen zijn Duitse experts het eens over het belang en de noodzaak van het testen van nieuwe benaderingen zoals Cultuur op recept, waarbij de nadruk wordt gelegd op potentiële voordelen, zoals kostenbesparingen in de gezondheidszorg. Het doel moet nu zijn om het bewustzijn te vergroten en Cultureel voorschrijven op de politieke en sociale agenda te krijgen. In 2023 ontstonden nationale netwerken die zich richten op het uitwisselen en promoten van de voordelen van genezing door Cultuur en Sociaal Voorschrijven.

Enquêteresultaten in Duitsland

In Duitsland namen acht organisaties deel aan het onderzoek; 5 werken op lokaal/gemeentelijk niveau, 2 op regionaal niveau en één op nationaal niveau.
De effecten die het belangrijkst werden geacht voor de implementatie van Cultureel Voorschrijven in het Duitse onderzoek zijn samengevat en weergegeven in de onderstaande grafiek. De factoren hieronder zijn hoger dan de score vier, dus ze hebben allemaal een hoge impact. De vijf blauwe balken hebben de hoogste scores en dus de grootste impact.

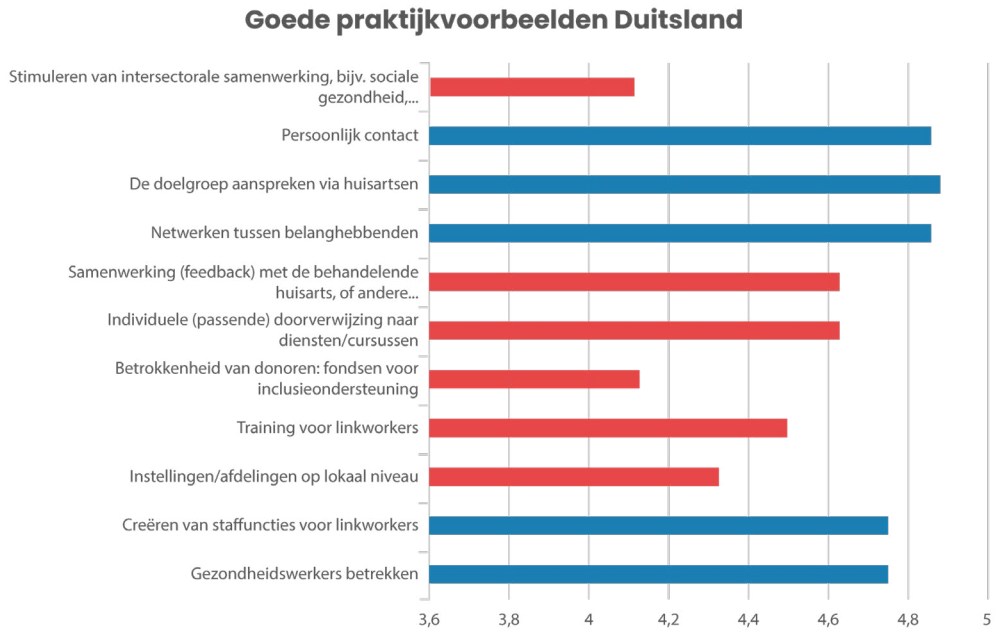

De volgende aanbevelingen zijn de uitleg van de best practice-factoren in de grafiek en de antwoorden op open vragen in de vragenlijst.

Aanbevelingen:

- Het is goed om de doelgroep aan te spreken via persoonlijk contact of huisartsen
- Netwerken tussen de belanghebbenden maximaliseert de efficiëntie en kwaliteit
- Het betrekken van zorgprofessionals is cruciaal voor het afstemmen van de behoeften van de deelnemers op het culturele aanbod, voor het genereren van persoonlijk contact en voor het onderscheiden van eenzaamheid en depressie.
- Er moet worden nagedacht over beloningen en ondersteuning voor mensen en instellingen die gemotiveerd zijn om Cultureel Voorschrijven te implementeren (bijv. financiële steun en personeelsfuncties, financiële motivatie, extra vakantiedagen).
- Het is belangrijk om te bepalen waar en hoe eenzame mensen benaderd kunnen worden. Suggesties voor beste praktijken zijn onder andere centra voor psychosociale begeleiding, kamers van gezondheidszorg, gezondheidsinstanties, bejaarden- en verzorgingstehuizen, kerken, het wetenschappelijke veld, gerontopsychotherapie (afdelingen geneeskunde en psychologie, maatschappelijk werk)
- Bepaal welke belanghebbende/instelling/afdeling verantwoordelijk zou kunnen zijn voor Cultureel Voorschrijven in de lokale gemeente of de culturele en gezondheidssector (zoals volksgezondheidsafdelingen en centra voor volwasseneneducatie).
- Doe meer inspiratie op bij het Social Prescribing Competence Network van het universiteitsziekenhuis Berlin Charité.

De volgende beperkende factoren zijn de enquêteresultaten met de laagste impact en antwoorden op open vragen.

Beperkende factoren:

- Potentiële beperkende gevolgen voor een succesvolle implementatie van Cultureel Voorschrijven werden het meest bedreigend gevonden in “onduidelijke algemene verantwoordelijkheid” en vooral in “onduidelijke verantwoordelijkheid voor financiering”.
- Cultureel Voorschrijven is niet geschikt om depressie te behandelen. Een psychotherapeutische behandeling van depressie zou eerst moeten plaatsvinden. Dit betekent dat huisartsen, psychotherapeuten en psychiaters een differentiële indicatie moeten vaststellen voordat ze voorschrijven.
- Zintuiglijke beperkingen van potentiële deelnemers
- Mobiliteitsbarrières voor potentiële deelnemers
- De culturele achtergrond van potentiële deelnemers

Nederland

In Nederland is met succes geëxperimenteerd met het voorschrijven van kunst en cultuur (Welzijn op Recept) in verschillende initiatieven en projecten. Belangrijke uitkomsten van de monitoring van Welzijn op Recept zijn onder andere de erkenning als regionale ketenaanpak, die bijdraagt aan een nationale preventieagenda. Het initiatief richt zich vooral op de aanpak van eenzaamheid bij oudere inwoners. Ondanks de groei van het aantal gemeenten dat het overneemt, is er behoefte om de kwaliteit van de uitvoering aan te pakken. Sommige gemeenten gaan over van een verwijzingsmodel naar een samenwerkingsmodel in lerende netwerken, een veelbelovende ontwikkeling.

Hoewel de gerapporteerde resultaten van deze individuele projecten positief waren, ontbreekt het nog steeds aan wetenschappelijk onderzoek dat de positieve invloed van Cultureel Voorschrijven bewijst. De kloof tussen traditionele medische interventies op recept en Cultureel Voorschrijven moet worden overbrugd om een succesvolle implementatie en voortzetting van Cultureel Voorschrijven te waarborgen. Hiervoor moeten initiatieven op het gebied van Cultureel Voorschrijven geprofessionaliseerd worden, bijvoorbeeld door cursussen te laten verzorgen door professionele kunstenaars met sociale en coaching vaardigheden, door het cursusaanbod en de evaluatieprocessen duidelijk te definiëren en door de betrokken soorten kunst en cultuur te specificeren, zoals fotografie, schilderen, beeldhouwen, muziek en schrijven.

Tegen deze achtergrond kan cultureel voorschrijven worden beschouwd als het verlichten van de werklast van huisartsen door de groep voorschrijvers uit te breiden met praktijkassistenten, welzijnscoaches en maatschappelijk werkers. Het wordt ook nuttig geacht om potentiële voorschrijvers de kans te geven om een podiumkunstenproject persoonlijk te ervaren en om alternatieven voor financiële betalingen aan te bieden, zoals bijdragen in natura, om de ontwikkeling en implementatie van sociale of culturele voorschrijfinitiatieven te ondersteunen.

In Nederland is het van vitaal belang om professionele kunstenaars op te leiden en methoden te bevorderen om potentiële voorschrijvers te informeren over de voordelen die Cultureel Voorschrijven kan bieden. De uitdaging is om tegelijkertijd de rol van een kunstenaar te behouden in plaats van een zorgverlener te worden en om sociale en coaching vaardigheden te verbeteren - zowel op individueel als sociaal niveau.

Enquêteresultaten in Nederland

In Nederland hebben acht organisaties deelgenomen aan het onderzoek; zeven werken op lokaal/gemeentelijk niveau en één op nationaal niveau.
De effecten die het belangrijkst werden geacht voor de implementatie van Cultureel Voorschrijven in het Nederlandse onderzoek zijn samengevat en weergegeven in de onderstaande grafiek. Alle factoren hieronder zijn hoger dan de score vier, dus ze hebben allemaal een hoge impact. De drie turquoise balken hebben de hoogste scores en dus de grootste impact.

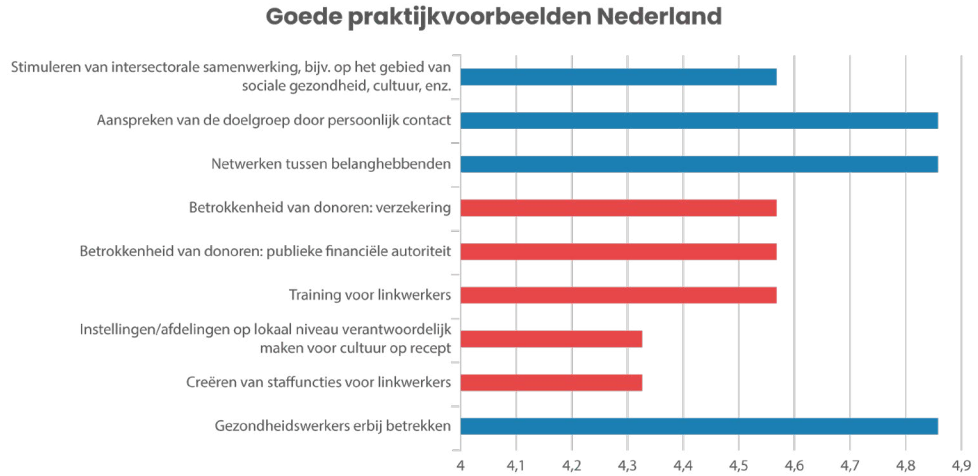

De volgende aanbevelingen zijn de uitleg van de best-practice factoren in de grafiek en de antwoorden op open vragen in de vragenlijst.

Aanbevelingen:

- Spreek de doelgroep aan via persoonlijk contact, omdat dit de meeste impact lijkt te hebben (zoals huisartsen en gezondheidswerkers).
- Een goede promotie helpt om de doelgroep aan te spreken.
- De casemanager moet getraind zijn en weten hoe hij met de doelgroep moet omgaan.
- Gezondheidsprofessionals en lokale en publieke overheden betrekken om acceptatie en validatie te krijgen voor Cultuur op recept.
- Steun van beleidsmakers en overheden.
- Werk met gevestigde structuren, zoals het integreren van bestaande cursussen/ aanbiedingen en het betrekken van kunstenaars/cursisten.
- Conferenties en seminars over het belang van samenwerking in het sociale domein en kunst en cultuur, waarbij wetenschappelijk wordt onderbouwd waarom het belangrijk is.
- Benoem de meerwaarde van samenwerking in zorg, welzijn en kunst- en cultuurbeleid. Stel financiën beschikbaar en benoem functionarissen bij gemeenten. Benoem ambassadeurs uit je sector en laat hen het initiatief presenteren.
- Succesverhalen vertellen en delen via verschillende media en partners door mensen hun verhaal te laten vertellen, voorbeelden te laten zien en campagne te laten voeren in buurten.
- Samenwerking tussen fondsen, kunstenaars, welzijn en culturele partners. Bijvoorbeeld het inplannen van spreekuren voor zorg en welzijn op culturele locaties en goed kijken en luisteren naar gemelde belangen.
- Een budget om de artiesten in te huren.

De volgende beperkende factoren zijn de enquêteresultaten met de laagste impact en antwoorden op open vragen.

Beperkende factoren:

- Potentiële belemmeringen voor een succesvolle implementatie van Cultureel Voorschrijven werden het meest bedreigend gevonden in “bureaucratie” en “tekort aan geschoolde arbeidskrachten”. Om deze obstakels te omzeilen, stelde een deelnemer aan de enquête voor om gebruik te maken van bestaande netwerken en, in het bijzonder, aan te sluiten bij ‘welzijn op recept’ dat al in veel (Nederlandse) gemeenten loopt “.

Portugal

Het concept en de methodologie van Sociaal Voorschrijven verkregen momentum in Portugal, met initiatieven en projecten die goede praktijken op dit gebied vaststellen. Cultuur op recept en andere gezondheid bevorderende strategieën benadrukken al de verbindingen tussen de gemeenschap, de eerstelijnsgezondheidszorg en sociale diensten.

Bestaande systemen in Portugal stellen huisartsen in staat om patiënten door te verwijzen naar maatschappelijk werkers via een elektronisch platform en dragen de verantwoordelijkheid voor het controleren met organisaties uit de derde sector over aan de maatschappelijk werker, die ook opvolgt of de patiënt de voorgeschreven activiteiten volgt aan de maatschappelijk werker. Naar verluidt wordt het systeem echter te weinig gebruikt door huisartsen, het Ministerie van Volksgezondheid en de Regionale Gezondheidsadministratie.

Rapporten en deskundigen erkennen dan ook dat verdere ontwikkeling nodig is. Daarbij is het belang van een voortdurende verbetering van de digitale infrastructuur nog steeds naar voren gebracht.

Sociaal en Cultureel Voorschrijven neemt over het algemeen toe in Portugal, maar er is dringend behoefte aan investeringen. De respectieve concepten zijn nog niet goed gedefinieerd of stevig verankerd, waardoor het in dit stadium een uitdaging is om culturele en sociale voorschrijfpraktijken volledig te omarmen.

Enquêteresultaten in Portugal

In Portugal namen zeven organisaties deel aan het onderzoek; vijf werken op lokaal/gemeentelijk niveau en twee op regionaal of nationaal niveau.
De effecten die het belangrijkst werden geacht voor de implementatie van Cultureel Voorschrijven in de Portugese enquête zijn samengevat en weergegeven in de onderstaande grafiek.

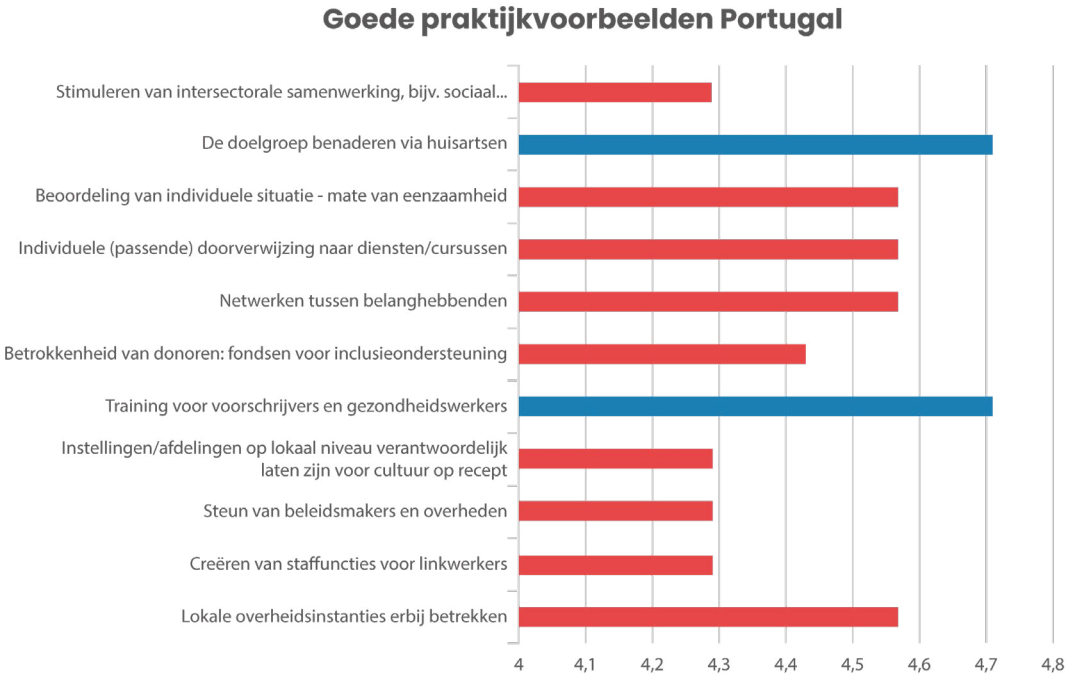

De volgende aanbevelingen zijn de uitleg van de best practice-factoren in de grafiek en de antwoorden op open vragen in de vragenlijst.

Aanbevelingen:

- Lokale overheidsinstanties betrekken
- De doelgroep aanspreken via huisartsen en gezondheidsprofessionals
- Zorg voor training voor voorschrijvers en zorgprofessionals om zich te richten op eenzame deelnemers door middel van culturele activiteiten en optimaliseer de beoordeling van de individuele situatie (mate van eenzaamheid).
- De samenwerking (feedback) met de behandelend huisarts of andere zorgprofessional optimaliseren
- Bevordering van intersectorale samenwerking, bijvoorbeeld op sociaal, gezondheids- en cultureel gebied
- Identificeer en betrek donoren, bijv. publieke financiële autoriteit
- Identificeer steun van beleidsmakers en overheden
- Opzetten van netwerken door regelmatige bijeenkomsten tussen de belanghebbenden en delen van kennis op nationaal niveau
- Personeelsfuncties voor linkwerkers creëren
- Zet extra culturele cursussen op voor eenzame mensen
- De resultaten en input van een cultureel recept identificeren.
    - Input: financiering, wetgeving, training voor gezondheidswerkers, artistieke projecten.
    - Resultaten: lokale culturele evenementen, minder isolement en gezondheidskosten voor gemeenten en individuen, verbeterde geestelijke gezondheid, versterkte gemeenschappen en territoriale cohesie.
    - Identificeer barrières/mogelijkheden en ontwerp een ambitieus, authentiek proefproject in een co-creatief proces.
    - Nodig deelnemers uit om te co-creëren.
    - Identificeer de output voor promotie:
        - Verminderde isolatie en gezondheidskosten voor gemeenten en individuen, verbeterde geestelijke gezondheid.
- Communiceer de doelstellingen en rollen van elke sector (of elke sectormanager) in het culturele recept. Ontwikkel synergetische en holistische oplossingen die problemen bij hun oorsprong aanpakken. Problemen hebben meestal meerdere factoren die met elkaar samenhangen en lokale overheden hebben de neiging om elke probleemfactor afzonderlijk op te lossen (silo-denken). Daag dit gedrag uit door een directe benadering met een geïndividualiseerd projectvoorstel voor de specifieke locatie.
- Programma's maken met gebruikers met behulp van geschikte technieken zoals coproductie, design thinking, enz. Deelnemen aan een artistiek project dat het potentieel heeft om cultureel voorgeschreven te worden. De bijdrage kan een geïnformeerde ervaring met Sociaal Voorschrijven opleveren en inzicht geven in de voordelen ervan.

De onderstaande beperkende factoren hebben het grootste potentieel om deze bloeiende effecten op een succesvolle implementatie van Cultureel Voorschrijven te belemmeren.

Beperkende factoren:

- Bureaucratie
- Algemene Verordening Gegevensbescherming
- Problemen met de interface
- Onduidelijke algemene verantwoordelijkheid
- Onduidelijke verantwoordelijkheid voor financiering
- Moeilijkheden bij het beoordelen van de gevolgen voor de gezondheid
- Gebrek aan kennis of definitie van de doelgroep

Roemenië

Roemenië staat ook aan het begin van een verschuiving in de perceptie van het overheidsbeleid op sociaal en gemeenschapsgebied of van de mogelijkheid voor kunst en cultuur om de resultaten in de gezondheids- en zorgsector te verbeteren. Er is dringend behoefte aan een nationaal publiek debat dat het mogelijk maakt om sociale, gezondheids- en gemeenschapsdiensten te herzien.

De effectiviteit van een potentieel cultureel voorschrijfsysteem zal sterk afhangen van gepersonaliseerde en lokale ondersteuning, zoals blijkt uit succesvolle initiatieven en projecten die in het verleden zijn geïmplementeerd. Daarom vereist de bevordering en brede invoering van Sociaal en Cultureel Voorschrijven samenwerking met verschillende belanghebbenden. Gemeenten in Roemenië spelen hierin een cruciale rol door kaders te organiseren die instellingen samenbrengen. Het is essentieel om projecten die positieve resultaten hebben laten zien te repliceren en de resultaten van succesvolle modellen op lokaal niveau te verspreiden, zodat ze in andere gemeenschappen en gemeenten kunnen worden geïmplementeerd.

Door sociaal-culturele voorschrijfpraktijken vooraf te testen of op te nemen binnen gespecialiseerde afdelingen voor sociale bijstand op gemeentelijk niveau, is de kans groter dat soortgelijke instellingen in Roemenië deze programma's sneller zullen overnemen. Dit zal op zijn beurt bijdragen aan de ontwikkeling van een nieuwe aanpak van de publieke sociale sector.

Enquêteresultaten in Roemenië

In Roemenië namen zeven organisaties deel aan het onderzoek; 4 werken op lokaal/gemeentelijk niveau en drie op nationaal niveau. De effecten die in het Roemeense onderzoek het belangrijkst werden geacht voor de implementatie van Cultureel Voorschrijven waren:

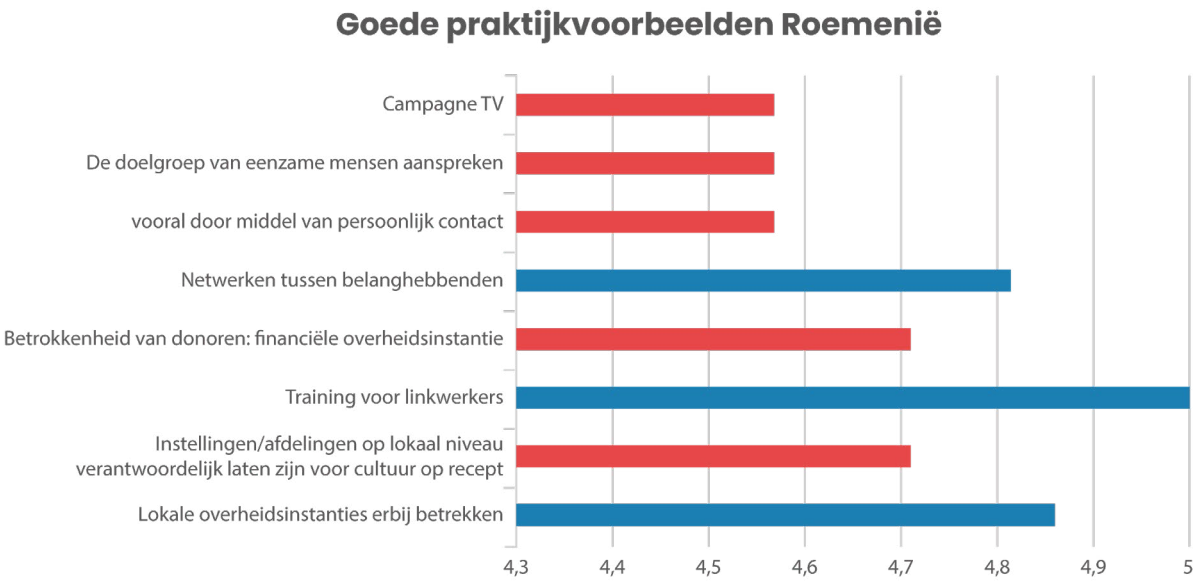

De volgende aanbevelingen zijn de uitleg van de best practice-factoren in de grafiek en de antwoorden op open vragen in de vragenlijst.

Aanbevelingen:

- Lokale overheidsinstanties, kunstenaars/ cursisten, lokale overheidsinstanties erbij betrekken
- Op lokaal niveau instellingen/afdelingen oprichten die verantwoordelijk zijn voor de levering van Cultuur op recept
- Zet extra culturele cursussen op voor eenzame mensen
- Wetenschappelijke monitoring/evaluatie voor een op bewijs gebaseerde impact
- Creëer staffuncties voor link worker(s)
- Extra training voor linkwerkers
- Betrek donoren: publieke financiële autoriteit, verzekeringen, fondsen voor inclusieondersteuning, enz.
- Netwerken tussen belanghebbenden mogelijk maken.
- De doelgroep van eenzame mensen aanspreken door persoonlijk contact en aanmoediging
- Bevorder Cultureel Voorschrijven via campagnes op tv en sociale mediaplatforms.
- Workshops organiseren om professionals te informeren over de noodzaak, noodzaak en effecten van Cultureel Voorschrijven en voorbeelden van goede praktijken introduceren. Faciliteer hen om gemeenschappelijke belangen te identificeren en stimuleer het delen van aanvullende ideeën tussen professionals uit verschillende sectoren.
- Regelmatige bijeenkomsten op lokaal, regionaal en nationaal niveau faciliteren. Individuele bijeenkomsten of workshops met elke partner/organisatie faciliteren. Organiseer evenementen over de onderwerpen die van belang zijn en organiseer een rondetafelgesprek/webinars. Deelname aanmoedigen door contact op te nemen met individuen en hen uit te nodigen voor workshops om hen te informeren over de noodzaak, noodzaak en effecten van culturele verjaring.
- Identificeer de belanghebbende/instelling/ afdeling die verantwoordelijk zou kunnen zijn voor Cultureel Voorschrijven (sociale, medische en sociaal-culturele hulpverlening/ gezinsgeneeskundepraktijken, afdeling Maatschappelijk Welzijn of de Justitiële Inspectie voor Onderwijs).

De volgende beperkende factoren hieronder hebben het grootste potentieel om deze bloeiende effecten op de succesvolle implementatie van Cultureel Voorschrijven te belemmeren:

Beperkende factoren:

- Onduidelijke algemene verantwoordelijkheid voor financiering
- Bureaucratie
- Tekort aan geschoolde arbeidskrachten
- Gebrek aan kennis of definitie van de doelgroep
- Moeilijkheden bij het meten van kostenbesparingen/rendement op investering
- Uitdagingen bij het beoordelen van de gevolgen voor de gezondheid
- Gebrek aan preventieve oriëntatie van het gezondheidssysteem
- Geringe bereidheid tot sector overschrijdende samenwerking

Interessant genoeg was “de motivatie van potentiële deelnemers om te veranderen” een aspect dat in de antwoorden op de enquête zeer controversieel werd beoordeeld als een beperkend effect. Deelnemers aan de enquête verschilden van mening en dachten dat het een “lage bedreiging”, een “matige bedreiging” of een “zeer hoge bedreiging” kon zijn, wat uiteindelijk leidde tot een relatief lage totaalscore.

Aanbevelingen voor beleidsmakers in gemeenten en verenigingen

De uitdagingen van het omgaan met sociaal isolement en eenzaamheid in onze samenleving zijn de laatste jaren veel zichtbaarder geworden. Vooral voor ouderen, maar ook voor veel andere bevolkingsgroepen. Eenzaamheid kan ernstige gevolgen hebben voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid.

Het project "Cultuur op recept in Europa" heeft aangetoond dat culturele activiteiten zoals kunst, muziek en theater het emotionele welzijn kunnen verhogen, het gemeenschapsgevoel kunnen versterken en zo gevoelens van eenzaamheid kunnen tegengaan. Hieronder staan enkele fundamentele aspecten die vanuit ons oogpunt belangrijk zijn voor een succesvolle implementatie van dergelijke maatregelen op gemeentelijk niveau.

Politieke steun en netwerken en intersectorale samenwerking

Het is essentieel dat er samenwerking is tussen de culturele sector, de gezondheidszorg en de welzijnssector ten aanzien van de doelgroep. Samenwerking tussen lokale netwerken in de gezondheidszorg en gemeenschapsinitiatieven, zoals groepen die actief zijn op het gebied van pensionering, vrijwilligersorganisaties, kunstenaars en musea, vormt de kern van de Cultuur op Recept-aanpak en moet als onbetwistbaar worden beschouwd bij de implementatie ervan.

Intersectorale samenwerking tussen de gezondheids- en cultuursector is essentieel voor een succesvolle implementatie van Cultural Prescribing. Door potentiële projectresultaten te identificeren, zoals verminderde isolatie en gezondheidskosten voor gemeenten en individuen, moeten politieke besluitvormers zoveel mogelijk betrokken worden bij het voorbereidingsproces van het programma. Dit kan ook helpen om duurzame financiering veilig te stellen. Wissel praktijkervaringen uit met andere gemeenten en start netwerken op regionaal en nationaal niveau.

Verzeker financiering

Culturele voorschrijfprogramma's moeten gratis of in ieder geval betaalbaar zijn voor de deelnemers. Voor de implementatie is financiële steun nodig van de publieke sector, stichtingen of andere externe donoren. Daarom moet er een solide en veerkrachtig kostenplan zijn voordat deze diensten van start gaan. Op de lange termijn zullen succesvolle programma's voor Cultureel Voorschrijven de gezondheidskosten verlagen.

Opsporen van relevante partners en belanghebbenden

Het betrekken van gemeentelijke partners maakt het mogelijk om richtlijnen te ontwikkelen voor het promoten van "Cultuur op recept"-modellen op lokaal niveau en vooral om ze succesvol en duurzamer te implementeren. Gemeentelijke steun maakt het ook gemakkelijker om professionele managementstructuren op te zetten en ervoor te zorgen dat deze programma's op de lange termijn een betrouwbaarder effect hebben. Belangrijke belanghebbenden zijn onder andere gemeenten, universiteiten, netwerken (bijv. tegen eenzaamheid), centra voor volwassenenonderwijs, medische instellingen en instellingen voor psychotherapie.

Patiënten hebben een vertrouwensrelatie met hun huisarts; veel patiënten kunnen bij de huisarts terecht met niet-klinische problemen. Voor de huisartsen leidt de betrokkenheid bij een Cultuur op Recept-programma niet tot een hogere werkdruk. Integendeel, de huisartsbezoeken zullen waarschijnlijk afnemen, omdat veel bezoeken als gevolg van eenzaamheid door Cultureel Voorschrijven programma's zullen afnemen. Met een cultureel voorschrijfmodel kunnen huisartsen patiënten doorverwijzen naar een linkwerker, die een geschikte activiteit voor een patiënt zal vinden en hen zal ondersteunen en begeleiden bij hun persoonlijke en op maat gemaakte "cultuur op recept"-programma.

De beschikbare projectpartners moeten op de hoogte worden gebracht tijdens een startbijeenkomst, waar ze een gedetailleerde introductie van het project krijgen en elkaar leren kennen. Bovendien moeten de verantwoordelijkheden tussen de projectpartners worden verduidelijkt.

De doelgroep bepalen

De doelgroep van het programma Cultuur op recept moet duidelijk zijn voordat de kunstenaars en locaties worden gekozen en wordt gepland hoe ze kunnen worden bereikt. Er zijn veel mogelijkheden om te werken met verschillende leeftijdscohorten met verschillende handicaps, lichamelijke en geestelijke ziekten en, natuurlijk, eenzaamheid en isolement.

De setting en het tijdsbestek bespreken

De cursussen in een Cultuur op Recept-programma leren deelnemers nieuwe culturele vaardigheden of stellen hen in staat een bestaande vaardigheid op te frissen of te verbeteren. Het doel is echter om hun mogelijkheden uit te breiden, hen in contact te brengen met andere deelnemers en te socialiseren door middel van het culturele aanbod. Mogelijke aanbiedingen zijn theater, kunst, zangtraining, koren of dans.

De cursussen duren meerdere weken met een minimum van 8 sessies. Elke les moet één keer per week of minstens om de twee weken plaatsvinden, waarbij elke sessie ongeveer 2 uur duurt. Het is onvoldoende om slechts één keer per maand een cursus te organiseren, omdat de tijd tussen elke sessie te lang is, waardoor het voor deelnemers moeilijker wordt om zich open te stellen en contact te maken.

Afhankelijk van de doelgroep en de cursus moet er een geschikte barrièrevrije locatie worden geregeld. Dit kan een bestaande ruimte zijn die misschien opnieuw moet worden ingericht voor een bepaald cursusaanbod. Een andere mogelijkheid is om een andere geschikte locatie te huren. De locatie moet gemakkelijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

Een andere optie naast een cursus die meerdere weken duurt, is een eenmalig cultureel aanbod voor deelnemers die niet regelmatig kunnen deelnemen. Dit kan het gevolg zijn van tijdgebrek (vakantie, andere afspraken) of omdat ze niet meerdere cursussessies kunnen bijwonen. Voor sommige mensen kan het te veel zijn. Een eenmalig cultureel aanbod kan bestaan uit een museumbezoek met een kleine groep en een schilderworkshop achteraf. Of een middag dansworkshop in een kleine groep.

Meer informatie over de cursusinstellingen is te vinden in de Training Kit:
https://nl.culture-on-prescription.eu/omgeving-voor-facilitators/

De doelgroep bereiken

De belangrijkste uitdagingen die moeten worden aangepakt, zijn het bereiken en betrekken van eenzame of geïsoleerde mensen en het faciliteren van een geschikt aanbod op gemeenschapsniveau. De term "eenzaamheid" wordt vaak als taboe beschouwd en de doelgroep moet gevoelig worden behandeld. Bovendien heeft de term "cultuur" voor velen nog steeds een elitair imago en sluit het vaak sociaal achtergestelde groepen uit. Het aanmoedigen van deelname wordt het best gedaan door de stakeholder die het initiatief leidt. Dit kan via individuele counseling, het verspreiden van flyers, nieuwsartikelen, bijeenkomsten in de buurt, doorverwijzing naar de huisarts, een radio- of tv-campagne, of een combinatie hiervan.

Selectie van deelnemers

Het wordt aanbevolen om het programma Cultuur op recept telefonisch of persoonlijk uit te leggen aan elke potentiële deelnemer om te weten te komen wat zijn culturele interesses en beschikbaarheid zijn en om te verduidelijken of deze overeenkomen met de aangeboden cursussen. De cursussen moeten lokaal beschikbaar en gemakkelijk toegankelijk zijn. Bovendien moet worden gecontroleerd of de cursussen geschikt zijn voor de doelgroep, bijvoorbeeld een specifieke leeftijdsgroep of mensen met beperkte mobiliteit.

Terbeschikkingstelling van link workers

Hoewel huisartsen of andere zorgprofessionals deelnemers kunnen doorverwijzen naar algemene gemeenschapsactiviteiten, heeft het opzetten van een meer geformaliseerde structuur bewezen voordelen, waaronder linkwerkers die het aanbod kunnen aanpassen en toelichten. De linkwerkers bekijken ook of het culturele aanbod het gewenste effect heeft gehad en houden contact met de huisartsen. Het betrekken van deze linkwerkers bij het proces van cultureel voorschrijven zal helpen om geïndividualiseerde plannen voor culturele activiteiten op te volgen die volledig aansluiten bij de interesses en persoonlijke behoeften van de deelnemers tijdens de hele duur van het programma Cultureel Voorschrijven.

Culturele organisaties/kunstenaars betrekken en locaties vinden

De betrokkenheid van partners uit de culturele sector is essentieel voor het implementeren van culturele voorschrijfmaatregelen. Het aanspreken en begeleiden van eenzame, kwetsbare deelnemers vereist professionele kennis op het gebied van volwassenenonderwijs. Als de culturele partners deze kennis niet hebben, moet deze worden overgedragen, ontwikkeld en gevoed. Als onderdeel van het project "Culture on Prescription in Europe" werden overeenkomstige instructies getest en beschikbaar gemaakt op het leerplatform https://nl.culture-on-prescription.eu/ en in de Training Kit.

Op het leerplatform Cultuur op recept vinden facilitators inspiratie, methoden, materialen en informatie over het voorbereiden, uitvoeren en presenteren van culturele cursussen. Verder is er informatie te vinden in een virtuele bibliotheek en op land specifieke pagina's. Uitwisseling met andere facilitators en partners die al eerder Cultuur op recept-programma's hebben georganiseerd, is mogelijk op de praktijkgemeenschap van het EPALE-platform. Bovendien kunnen cursusbegeleiders als erkenning een digitale badge verdienen die hun bekwaamheid certificeert om een cultureel aanbod op recept te leveren.

Evaluatie en aanpassing van de maatregelen

Aan het einde van een Cultuur op Recept-cursus moet er een evaluatie plaatsvinden. Aparte vragenlijsten voor de deelnemers, de cursusbegeleiders, de linkwerkers en de experts zijn nuttig. De deelnemers moeten de organisatie van de cursus, de inhoud en de gebruikte methoden kunnen evalueren en kunnen reflecteren op hun resultaten en betrokkenheid.

De organisatie van de cursus kan worden geëvalueerd door te vragen naar het aantal deelnemers in de groep (te veel/te weinig), de duur van de cursus (te veel/te weinig sessies) en de cursuslocatie. Vragen voor het evalueren van de inhoud en methoden van de cursus kunnen zijn of de cursus gestructureerd was, of het materiaal dat de cursusbegeleider gaf hielp bij het ontwikkelen van hun artistieke vaardigheden en of de cursusbegeleider kon voldoen aan de behoeften van de deelnemers. Wat betreft de resultaten en de betrokkenheid van de deelnemers is het interessant om uit te zoeken of hun zelfvertrouwen bij het ontmoeten van andere mensen is toegenomen, of hun motivatie om anderen te benaderen en met hen te praten is toegenomen, en of ze in staat waren om hun artistieke vaardigheden te ontwikkelen. Zodra het programma is geëvalueerd en de nodige verbeterpunten zijn geïdentificeerd, kunnen de aanpassingen worden geïmplementeerd in de volgende planningsfase van het programma Cultureel Voorschrijven. Meer informatie is beschikbaar in de Culture on Prescription Training Kit, hoofdstuk 9.

De projectpartners van “Cultuur op recept in Europa” zijn ook beschikbaar om informatie te geven over nieuwe ontwikkelingen in het koppelen van cultuur en geestelijke gezondheidsbevordering en om te helpen dit innovatieve model verder te ontwikkelen.

Taakstroomdiagram

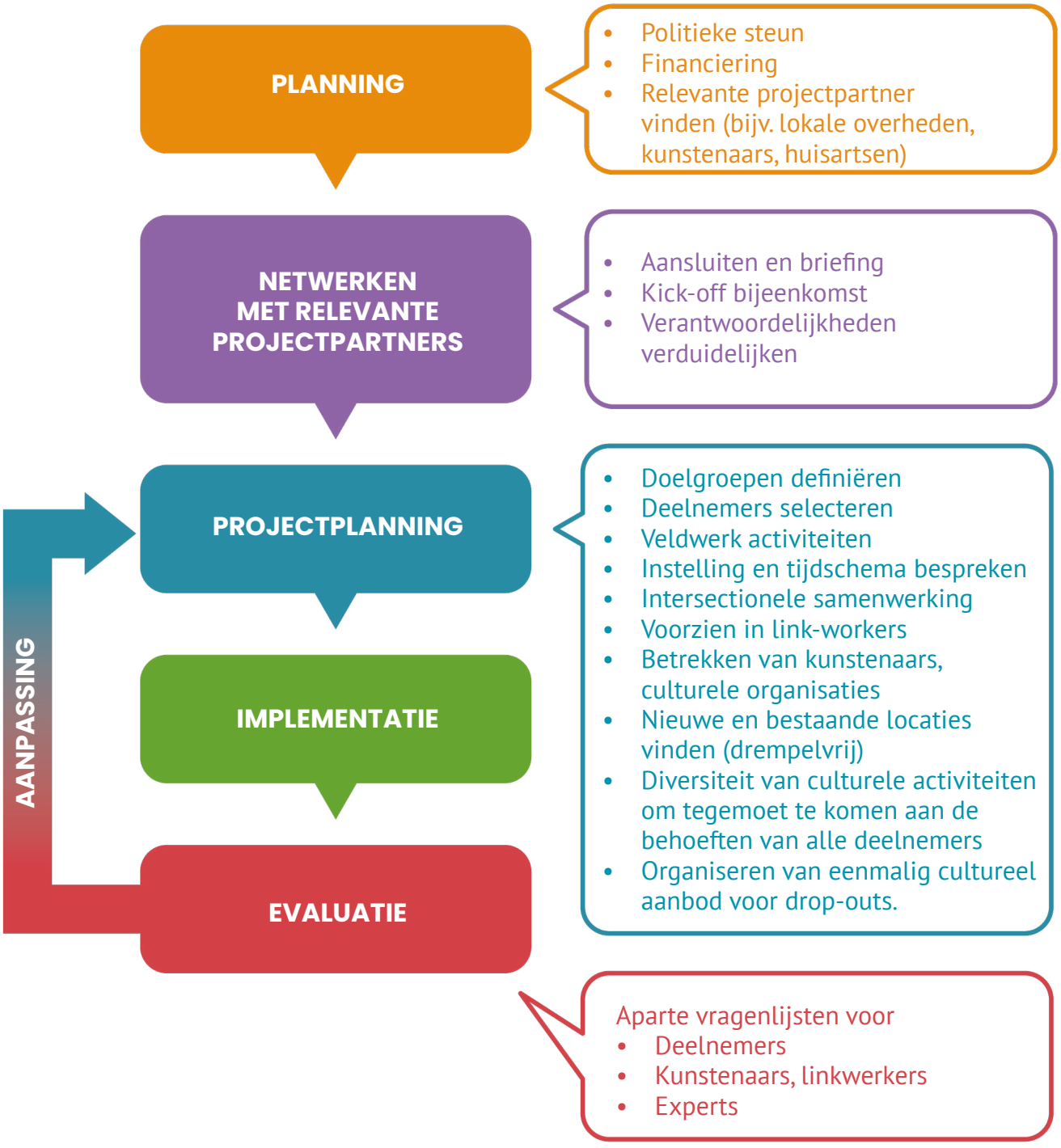

Samenvatting en vooruitzichten

De gepresenteerde aanbevelingen zijn de resultaten van de bevindingen van het Cultuur op Recept-project en de onderzoeksresultaten in verschillende nationale contexten. Ze dienen als een kompas voor besluitvormers in gemeenschappen en verenigingen, als leidraad voor de succesvolle implementatie van programma's voor Cultureel Voorschrijven met als overkoepelend doel het vergroten van welzijn en verbondenheid met de gemeenschap.

Er werd benadrukt dat de implementatie van cultureel voorschrijven een multidimensionale aanpak vereist waarbij beleidsmakers, gemeenschappen, gezondheidsdiensten en maatschappelijke organisaties betrokken zijn. Toekomstige inspanningen moeten zich richten op het vergroten van het bewustzijn onder beleidsmakers en belanghebbenden, het aanmoedigen van samenwerking en het bieden van ondersteuning voor de implementatie van programma's voor cultureel voorschrijven.

Daarnaast beveelt deze richtlijn aan om beperkende factoren aan te pakken, zoals onduidelijke verantwoordelijkheden en financieringskwesties. Het ontwikkelen van een duidelijk raamwerk van verantwoordelijkheden en het veiligstellen van financiering zijn cruciaal voor een succesvolle en duurzame implementatie van initiatieven op het gebied van Cultureel Voorschrijven. Er werd ook benadrukt dat er behoefte is aan verder onderzoek en evaluatie om wetenschappelijk bewijs te leveren voor de positieve impact van Cultureel Voorschrijven. Het professionaliseren van initiatieven op het gebied van Cultureel Voorschrijven, het verzorgen van trainingen voor kunstenaars en het opleiden van potentiële voorschrijvers zal bijdragen aan de geloofwaardigheid en effectiviteit van dergelijke programma's.

Voortdurende inspanningen moeten zich richten op het verfijnen van strategieën, het bevorderen van samenwerking en het opbouwen van een sterke bewijsbasis voor de effectiviteit van Cultureel Voorschrijven bij het verbeteren van welzijn en het aanpakken van eenzaamheid.

Bijlage

Voorbeeld van best practice

In de stad Leiden wordt Kunst op Recept geïnitieerd. Het bestaat uit zes gratis open cursussen. verzorgd door professionele kunstdocenten. Schilderen, zingen, muziek, toneelspelen, schrijven en fotografie vallen hieronder. Kunst op Recept werkt met voorschrift van een huisarts, huisartsondersteuning, psycholoog of fysiotherapeut.

De gemeente Leiden wees de projectcoördinator aan om cultuurparticipatie door kinderen, zelfstandig wonende ouderen en het samenbrengen van zorg en kunst te bevorderen. De coördinator liet zich inspireren door Kunst op Recept Nieuwegein. Hij benaderde huisartsenpraktijkassistenten en bouwde een projectteam dat regelmatig bijeenkwam om het project te ondersteunen. 55 mensen deden mee van juni tot december 2021. Er deden relatief weinig ouderen mee. De deelnemers bezaten allemaal een voorschrift van een huisarts, praktijkassistent, psycholoog of fysiotherapeut.

Deelnemers kregen 6 individuele lessen van elk 1 uur aangeboden. Individueel vooral vanwege corona, maar zorgverleners gaven aan dat individuele lessen een lagere drempel voor deelname hebben. Het aantal van 6 lessen werkte heel goed. Deelnemers en verzorgers waardeerden het aanbod zeer. Betrokkenen waren professionals die ook over sociale vaardigheden beschikken. De projectcoördinator kreeg de nodige financiering om het project twee jaar voort te zetten.

KUNST OP RECEPT

Website: Kunst op Recept Leiden

Citaat juni 2022: “Deelnemers gaven aan dat ze vaak op hun hoede zijn voor zorgverleners. Wat je zegt kan gevolgen hebben en wordt vastgelegd. Bij kunstenaars voelen ze zich vrij. Kunstenaars oordelen niet”.

Handige koppelingen

All-Party Parliamentary Group on Arts, Health and Well-being. (2017). Creative Health: The Arts for Health and Well-being.
Beschikbaar op: https://wellcomecollection.org/works/xgm8w7d5
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Annable-Coop, Carly (2022), Connecting the cultural social prescribing workforce. Beschikbaar op: https://www.socialprescribingnetwork.com/blog/connecting-the-cultural-social-prescribing-workforce (Geraadpleegd: 6 November 2023)

Baarck, J., D'hombres, B. and Tintori, G., Loneliness in Europe before and during the COVID-19 pandemic, European Commission (2021), JRC126802.
EUROPEAN COMMISSION'S SCIENCE AND KNOWLEDGE (2018) Loneliness – an unequally shared burden in Europe
Beschikbaar op:
https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/loneliness-%E2%80%93-unequally-shared-burden-europe_en

Fancourt, D., Tymoszuk, U. (2018) Cultural engagement and incident depression in older adults: evidence from the English Longitudinal Study of Ageing, British Journal of Psychiatry
Beschikbaar op:
https://www.researchgate.net/publication/329628209_Cultural_engagement_and_incident_depression_in_older_adults_Evidence_from_the_English_Longitudinal_Study_of_Ageing

Iblher, Gundula; Eichardt (2023), Andrea, EU-Projekt Creative Ageing.
Beschikbaar op:
https://stadt.muenchen.de/infos/creativeageing.html
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Interreg Baltic Sea Region (2023), responsive Public Services – Arts on Prescription
Beschikbaar op:
https://interreg-baltic.eu/project/arts-on-prescription/
(Geraadpleegd: 6 November 2023)
Langenkamp, A. (2023). The Influence of Loneliness on Perceived Connectedness and Trust Beliefs – Longitudinal Evidence from the Netherlands. Journal of Social and Personal Relationships, 40(7), 2298-2322. https://doi.org/10.1177/02654075221144716

Mann F, Wang J, Pearce E, Ma R, Schlief M, Lloyd-Evans B, Ikhtabi S, Johnson S. Loneliness and the onset of new mental health problems in the general population. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2022 Nov;57(11):2161-2178. doi: 10.1007/s00127-022-02261-7. Epub 2022 May 18. Erratum in: Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2022 Jul 25;: PMID: 35583561; PMCID: PMC9636084.
Mass Cultural Council / University of Florida: Center for Arts in Medicine (2023),
Arts on Prescription: A Field Guide for US Communities
Beschikbaar op:
https://arts.ufl.edu/site/assets/files/224849/arts_on_prescription_field_guide.pdf
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

NHS (2022) Personalised care - Social prescribing.
Beschikbaar op:
https://www.england.nhs.uk/personalisedcare/social-prescribing/faqs/#what-is-the-social-prescribing-link-worker-role
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

NHS (2022) Social prescribing link worker welcome pack
Beschikbaar op:
https://www.england.nhs.uk/publication/social-prescribing-link-worker-welcome-pack/
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Rankin, Jennifer (2022). Museums on prescription: Brussels tests cultural visits to treat anxiety.
The Guardian. Beschikbaar op:
https://www.theguardian.com/world/2022/sep/17/museums-on-prescription-brussels-tests-cultural-visits-to-treat-anxiety
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Russel, Helen (2019). The culture cure: how prescription art is lifting people out of depression.
The Guardian. Beschikbaar op:
https://www.theguardian.com/world/2019/jul/31/upside-denmark-culture-mental-health-singing-theatre
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Stuart, A., Katz, D., Stevenson, C., Gooch, D., Harkin, L., Bennasar, M., Sanderson, L., Liddle, J., Bennaceur,

A., Levine, M., Mehta, V., Wijesundara, A., Talbot, C., Bandara, A., Price, B., Nuseibeh, B. (2022) Loneliness in older people and COVID-19: Applying the social identity approach to digital intervention design
Beschikbaar op:
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2451958822000136?via%3Dihub

Taylor HO. Social isolation's influence on loneliness among older adults. Clin Soc Work J. 2020;48(1):140–51. https://doi.org/10.1007/s10615-019-00737-9.
WHO (2022), A toolkit on how to implement social prescribing.
Beschikbaar op:
https://www.who.int/westernpacific/publications/i/item/9789290619765
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

WHO (2023), Iniatives / Arts and health
Beschikbaar op:
https://www.who.int/initiatives/arts-and-health
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

WHO (2019), What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review.
Beschikbaar op:
https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

WHO (2021), Reducing social isolation and loneliness among older people
Beschikbaar op:
https://www.who.int/activities/reducing-social-isolation-and-loneliness-among-older-people

World Cities Culture Forum (2023), Age Friendly Cultural City Programme /
Cross-sector solution helping older residents to stay culturally engaged.
Beschikbaar op:
http://www.worldcitiesculturefo rum.com/case_studies/age-friendly-cultural-city-programme
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Alleen beschikbaar in het Duits:

Charité Berlin (2023), Kompetenznetz Social Prescribing. Beschikbaar op:
https://allgemeinmedizin.charite.de/forschung/arbeitsgruppen/ag_urban_primary_care/kompetenznetzwerk_social_prescribing/
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

IG Kultur Magazin (2020), Kultur als Rezept?!
Beschikbaar op:
https://igkultur.at/praxis/kultur-als-rezept
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Sonnenmoser, Marion (2022), Social Prescribing: Soziales Miteinander auf Rezept, Deutsches Ärzteblatt PP 07/2022. Beschikbaar op:
https://www.aerzteblatt.de/archiv/226171/Social-Prescribing-Soziales-Miteinander-auf-Rezept
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Aanbevelingen op Korte Termijn van Aanbieders en Culturele Organisaties

Short-Term Recommendations from Providers and Cultural Organizations

1.	Ensure clear signage at cultural organizations to help participants find their way and feel welcome
2.	Provide the ability to coordinate participation via text
3.	Create greater variety in scheduled class/event times
4.	Make activities, materials, and data collection tools available in multiple languages
5.	Place expiration dates on "prescriptions" to encourage timely participation
6.	Make clear what is being offered for free, and be transparent about costs of potential future engagements
7.	Offer scheduled events/classes at organizations that typically only offer visits (museums, nature); offer open visit times at organizations that typically only offer scheduled events/classes
8.	Expand all providers' understandings of who can benefit from the CultureRx opportunity
9.	Promote the fact that referrals are part a research-based model (versus a novelty offering)
10.	Include school teachers and school counselors as prescribers and collaborators
11.	Offer more and ongoing trainings for cultural-organization staff
12.	Offer collaborative training and development opportunities that include all organizational staff (rather than just key contacts), as well as any participating providers and care coordinators
13.	Create consistent avenues for discussion and collaboration between cultural organizations and healthcare providers

Table 1.4 Short-Term Recommendations from Providers and Cultural Organizations

Bron: Mass Cultural Council / University of Florida: Center for Arts in Medicine (2023), Arts on Prescription: A Field Guide for US Communities (pagina 25) Beschikbaar op: https://arts.ufl.edu/site/assets/files/224849/arts_on_prescription_field_guide.pdf
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

Aanbevelingen op Lange Termijn van Aanbieders en Culturele Organisaties

Long-Term Recommendations from Providers and Cultural Organizations

1.	Include more arts/culture organizations, including smaller, grassroots entities
2.	Incorporate more healthcare providers so that more prescriptions are being made and filled
3.	Offer arts-based experiences that take place on location in healthcare spaces, so that participation does not always require another site
4.	Move beyond one-time visits to consider how participants can become continually engaged
5.	Increase awareness/promotion among both providers and the public of this model's research-based benefits
6.	Generate more funding to expand programs and capacity
7.	Create a database by which providers and the public can search for arts/culture organizations that offer the experiences or benefits they need
8.	Create a portal similar to healthcare providers' patient portals, to improve data sharing and documentation
9.	Affiliate with additional community organizations that provide essential services such as transportation, food assistance, etc.
10.	Support the cultivation of social connections among CultureRx participants
11.	Offer ongoing trainings, community advisory roles, etc. to advance health equity and access
12.	Consider creating a full-time paid position to support partnership communications, program growth and sustainability, promotion and public awareness, etc.

Table 1.5 Long-Term Recommendations from Providers and Cultural Organizations

Bron: Mass Cultural Council / University of Florida: Center for Arts in Medicine (2023), Arts on Prescription: A Field Guide for US Communities (pagina 26) Beschikbaar op: https://arts.ufl.edu/site/assets/files/224849/arts_on_prescription_field_guide.pdf
(Geraadpleegd: 6 November 2023)

“Ik had mij nooit kunnen voorstellen dat het programma zo’n positieve invloed op mij zou hebben, een soort drang om meer te weten en meer te leren. Ik was blij met wat ik had bereikt, de nieuwe vrienden die ik had gemaakt en het vertrouwen om meer mogelijkheden te zoeken om met kunst bezig te zijn.”

Cultuur op recept in Europa “deelnemer uit Ierland

CULTURE ON PRESCRIPTION

Medegefinancierd door
de Europese Unie